

ชื่อวันในภาษาฝรั่งเศสและในภาษาอังกฤษและความเชื่อโชคลาง

สณชัย สุลักษณะนันท์*

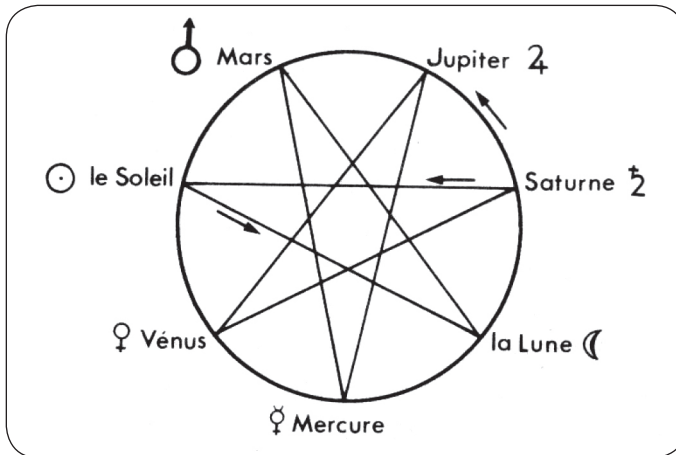
การตั้งชื่อวันทั้งเจ็ดในสัปดาห์ได้รับแรงบันดาลใจจากดวงดาวที่ส่องแสงระยิบระยับบนท้องฟ้ามีมิติดี ในยามราตรีซึ่งคนสมัยโบราณรู้จักมักคุ้นเป็นอย่างดี เพราะสามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า มีเพียงดวงอาทิตย์ซึ่งให้แสงสว่างเจิดจ้ายามกลางวัน การนำชื่อดวงดาวมาเรียกวันเริ่มต้นใช้กันในดินแดนแถบเอเชียไมเนอร์และอียิปต์ราวศตวรรษที่สองก่อนคริสตกาล หลังจากนั้นจึงได้แพร่หลายเข้าไปในอาณาจักรโรมัน ก่อนที่คริสต์ศาสนจักรจะต้องยอมรับเข้าไปใช้ในช่วงเวลาต่อมา นับเป็นความพ่ายแพ้อย่างใหญ่หลวง เพราะไม่อาจปรับเปลี่ยนการเรียกชื่อวันในสัปดาห์ของพวกเขา นอกรีตซึ่งมาจากนามของเทพเจ้าโรมันได้ ชาวบ้านเคยชินกับการเรียกขานกันมาเป็นเวลาช้านานจนยากเกินกว่าจะเปลี่ยนแปลงหรือกำจัดให้หมดสิ้นไปได้ มิฉะนั้นแล้วปัจจุบันอาจมีชื่อนักบุญแทนนามของหุ้มมวเทพเจ้าโรมัน อย่างไรก็ตาม วันเสาร์ (sabbati dies) หรือวันอาทิตย์ (dies dominicus) ได้เปลี่ยนนามของเทพเจ้าดั้งเดิมมาเป็นชื่อที่มีความสัมพันธ์กับศาสนายิวหรือศาสนาคริสต์ได้สำเร็จ นามของเทพเซตเทิร์นและสุริยเทพต้องหายไป ไม่ได้ตกทอดและปรากฏให้เห็นในภาษาฝรั่งเศสรวมถึงภาษาต่าง ๆ ซึ่งแตกแยกไปจากภาษาละติน ทั้งสองวันไม่เข้าพวกกับวันที่เหลือในสัปดาห์ซึ่งต่างเป็นนามของเทพเจ้าโรมันทั้งหมด ทั้งสองวันนี้ถือเป็นวันสำคัญทางศาสนาของชาวตะวันตกอย่างมาก ต้องถือว่าศาสนจักรประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง กระนั้นในภาษาอังกฤษรวมทั้งภาษาอื่น ๆ ในยุโรปทางเหนือบางภาษายังคงเก็บรักษาชื่อนามของเทพเซตเทิร์นและสุริยเทพเดิมเช่นในอดีต

การเรียงลำดับของวันในสัปดาห์

ถึงแม้ว่าวันในสัปดาห์จะตั้งชื่อตามดวงดาวสำคัญ ๆ บนท้องฟ้าซึ่งชาวบ้านคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี แต่ก็ไม่ได้ถือหลักการเรียงลำดับตามระยะความห่างไกลใกล้ที่แท้จริงของระบบสุริยจักรวาลดังที่เราจะรู้จักกัน ถ้าหากยึดดวงอาทิตย์เป็นศูนย์กลางตามหลักดาราศาสตร์สมัยใหม่แล้ว ก็ต้องเริ่มไล่เรียงตั้งแต่ดาวพุธ ดาวเสาร์ ดาวศุกร์ ดาวโลก ดาวอังคาร และดาวพฤหัสบดี จะเห็นได้ว่าวันในสัปดาห์ไม่ได้ยึดการเรียงลำดับเช่นนี้เลย ความจริงแล้วที่มาของการจัดลำดับการเรียกชื่อวันไม่เป็นที่ประจักษ์ชัดนัก มีหลายทฤษฎีที่พยายามหาเหตุผลต่าง ๆ มาอธิบายกับความลับสนี้

สมมติฐานส่วนใหญ่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของลำดับดวงดาวตามระบบโลกจักรวาลของปโตเลมี (Ptolemy หรือ Ptolémée ในภาษาฝรั่งเศส ค.ศ. ๙๐-๑๖๘) ในสมัยกรีกโบราณนั้นมนุษย์ยังรู้จักกับดาวเคราะห์เพียงห้าดวง รวมกับพระอาทิตย์อีกหนึ่งและพระจันทร์อีกหนึ่ง คนสมัยนั้นเชื่อว่าโลกคือศูนย์กลางของจักรวาลและมีดาวดวงอื่นเป็นบริวารโคจรรอบ ๆ โดยลำดับดังนี้ ดาวเสาร์ ดาวพฤหัสบดี ดาวอังคาร ดวงอาทิตย์ ดาวศุกร์ ดาวพุธ และดวงจันทร์ และการลำดับวันก็สลับไปสลับมาระหว่างดวงดาวที่อยู่ฝั่งตรงข้ามตามแผนภูมิที่แสดงเบื้องล่าง

*รองศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาภาษาฝรั่งเศส คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

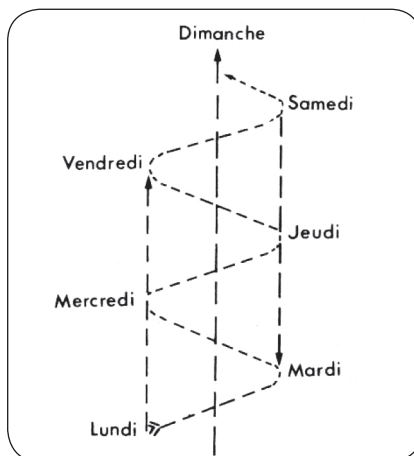

แผนภูมิเรียงลำดับใกล้ไกลของดวงดาวซึ่งมีโลกเป็นศูนย์กลาง

(H. BENICHOU, 1992, น. 127)

ถึงแม้ว่าการเรียงลำดับใกล้ไกลของดวงดาวแบบนี้จะไม่ถูกต้องทั้งหมด แต่ทฤษฎีของปโตเลมีก็เป็นที่ยอมรับนับถือกันอย่างแพร่หลายเป็นเวลานานหลายศตวรรษจนกระทั่งถึงคริสต์ศตวรรษที่สิบหก เมื่อโคเปอร์นิคัส (Nicolaus Copernicus หรือ Nicolas Copernic ในภาษาฝรั่งเศส ค.ศ. ๑๔๗๓-๑๕๔๓) ออกมาคัดค้านทฤษฎีโลกจักรวาลของปโตเลมี และเสนอทฤษฎีสุริยจักรวาลโดยกล่าวว่า โลกไม่ได้นิ่งอยู่กับที่ แต่หมุนรอบตัวเอง และในเวลาเดียวกันก็ยังโคจรรอบดวงอาทิตย์ด้วย กระนั้นทฤษฎีโลกจักรวาลดูเหมือนจะเป็นหลักการสำคัญในการให้คำอธิบายเกี่ยวกับการลำดับชื่อวัน

บางคนอาศัยระบบโลกจักรวาลของปโตเลมีเป็นพื้นฐานในการตั้งสันนิษฐานและแสดงความคิดเห็นว่าดาวเคราะห์เล็กและโคจรเร็ว ซึ่งได้แก่ ดวงจันทร์ ดาวพุธ และดาวศุกร์ วางสลับที่กับดาวเคราะห์ดวงใหญ่และโคจรช้า ได้แก่ ดาวอังคาร ดาวพฤหัสบดี และดาวเสาร์ รวมถึงดวงอาทิตย์ด้วยอีกดวงหนึ่ง แผนภาพข้างล่างแสดงให้เห็นถึงดวงอาทิตย์ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมดาวแต่ละคู่เข้าด้วยกัน

แผนภูมิการเรียงลำดับวันโดยอาศัยทฤษฎีโลกจักรวาลของปโตเลมี

(H. BENICHOU, 1992, น. 126)

นักเขียนชาวโรมันนามว่า ไดโอ คาสเซียส (Dio Cassius หรือ Dion Cassius ในภาษาฝรั่งเศส ราว ค.ศ. ๑๕๐-๒๓๕) ให้คำอธิบายเรื่องลำดับวันในสัปดาห์ไว้ว่าชาวอียิปต์ให้แต่ละชั่วโมงตรงกับดาวดวงหนึ่งตามลำดับการเรียงของปโตเลมีดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ตัวอย่างเช่น ชั่วโมงแรกของวันเสาร์มีดาวเสาร์ประจำ ชั่วโมงแรก ชั่วโมงที่สองเป็นดาวพฤหัสบดี ชั่วโมงที่สามคือดาวอังคาร ต่อเนื่องไปเรื่อย ๆ เมื่อถึงชั่วโมงที่แปดและยี่สิบสองก็วนกลับมาหาดาวเสาร์อีกครั้งหนึ่ง เมื่อถึงชั่วโมงแรกของวันถัดไป จะตรงกับดวงอาทิตย์ และชั่วโมงที่ยี่สิบสี่ของวันอาทิตย์จะเป็นดาวพุธ ด้วยเหตุนี้เอง วันถัดมาจึงเป็นวันถวายสักการะพระจันทร์ วันต่อเนื่องกันไปตามลำดับดังที่ปรากฏ (Ibid. น. ๑๒๕)

นอกจากนั้นแล้วยังมีสมมติฐานอีกข้อหนึ่งซึ่งเชื่อกันว่าลำดับของดวงดาวสัมพันธ์กับลำดับของตัวโน้ตดนตรี ดาวเสาร์ตรงกับตัวโน้ตซี ดาวพฤหัสบดีตรงกับตัวโน้ตโด ดาวอังคารตรงกับโน้ตเร ดวงอาทิตย์ตรงกับตัวโน้ตมี ดาวศุกร์ตรงกับตัวโน้ตฟา ดาวพุธตรงกับตัวโน้ตซอล และดวงจันทร์ตรงกับตัวโน้ตลา การเรียงลำดับตัวโน้ตชุดละสี่ตัว จะตรงกับการเรียงลำดับวันในสัปดาห์ ซี - เสาร์ (โด เร) มี - อาทิตย์ (ฟา ซอล) ลา - จันทร์ (ซี โด) เร - อังคาร (มี ฟา) ซอล - พุธ (ลา ซี) โด - พฤหัสบดี (เร มี) ฟา - ศุกร์ (Ibid. น. ๑๒๗)

บ้างก็ยึดหลักการทางโหราศาสตร์ พระจันทร์ซึ่งเปรียบเสมือนมารดาแห่งสรรพสิ่งทั้งมวลนั้นทำหน้าที่เริ่มต้นสัปดาห์และพระอาทิตย์เป็นผู้ปิดท้าย พระจันทร์ต้องเก็บดาวอังคารหรือมาร์สจอมเกราะชอบก่อเรื่องไว้ใกล้ตัว ส่วนพระอาทิตย์ต้องตามติดปิดท้ายดาวเสาร์หรือเซตเทิร์นดาวอัปมงคลเพื่อคอยแก้ไขเหตุอาเพศที่เกิดขึ้นหลังจากที่พระเสาร์เข้ามาแทรก พระพฤหัสบดีหรือเทพอุปเตอร้จอมจักราผู้เป็นใหญ่แห่งสรวงสวรรค์ทรงบัลลังก์เป็นประธานอยู่ตรงกลาง มีดาวพุธหรือเทพเมอร์คิวรีจอมเจ้าเล่ห์และดาวศุกร์หรือเทพวีโนัสผู้แสนอ่อนหวานคอยรับใช้ใกล้ชิด (J.-M. PELT, ๑๙๘๘, น. ๒๒)

วันอาทิตย์

Sol lucet omnibus.

Le soleil luit pour tout le monde.

ทินกรฉายแสงส่องหล้าเสมอภาค

วันอาทิตย์นับเป็นวันเริ่มต้นของสัปดาห์ในปฏิทินสากล แต่ตามความเชื่อของคริสต์ศาสนิกชนแล้ว วันอาทิตย์กลับเป็นวันสุดท้ายของสัปดาห์และเป็นวันที่มีความสำคัญทางศาสนาอย่างมาก เนื่องจากเป็นวันพักผ่อนของพระผู้เป็นเจ้าหลังจากได้สร้างสรรพสิ่งต่าง ๆ เรียบร้อย ภาษาฝรั่งเศสใช้ชื่อเรียกว่า Dimanche ซึ่งเป็นเพียงวันเดียวในสัปดาห์ที่ขึ้นต้นด้วย Di- ในขณะที่วันอื่น ๆ จะปรากฏข้างท้าย คำนี้พัฒนามาจากภาษาละตินแบบชาวบ้าน dia dominica (รูปคำละตินชั้นสูงคือ dies dominicus) หมายถึงวันของพระผู้เป็นเจ้า (Jour du Seigneur) และมีคำคุณศัพท์คือ dominical แตกต่างจากวันอื่น ๆ ซึ่งไม่ค่อยมีความพิเศษจนต้องสร้างคำคุณศัพท์ขึ้นมาขยายเหมือนกับวันอาทิตย์ รูปเขียน dia dominica ประกอบด้วยคำนามเพศหญิง dia (วัน) และตามหลังด้วยคำคุณศัพท์ dominica (ของพระผู้เป็นเจ้า) รูปคำภาษาละตินแบบชาวบ้านนี้กลายมาเป็น diemenche ในภาษาฝรั่งเศสเก่าตามวิวัฒนาการทางภาษา สระ a หาย dia กลายเป็น e และแปลงเสียงแยกจาก di พร้อมกันนั้น do ก็หล่นหายไป ต่อมา เสียง e ใน dia ก็หยุดแปลงเสียงและกลายมาเป็น dimanche ในที่สุด โดย en เปลี่ยนมาเขียนเป็น an เช่นเดียวกับที่ langue กลายมาเป็น langue ตามวิวัฒนาการของการเขียนสะกด (G. GOUGENHEIM, ๑๙๗๕, น. ๗๓) ในยุคกลางคำนี้ยังคงใช้กันเป็นนามเพศหญิง ต่อมาอิทธิพลของวันอื่น ๆ ทำให้วันอาทิตย์ต้องเปลี่ยนมาเป็นเพศชายด้วย ชาวคริสต์กลุ่มแรก ๆ ใช้วันของพระผู้เป็นเจ้าแทนชื่อวันที่อุทิศแด่พระอาทิตย์เป็นผลสำเร็จ และเป็นเพียงวันเดียวในสัปดาห์ ภาษาอื่น ๆ ซึ่งแตกแขนงมาจากภาษาละตินก็ใช้ชื่อเรียกในทำนองเดียวกัน

ภาษาอิตาลีใช้คำว่า domenica ภาษาสเปนใช้คำว่า domingo

ก่อนหน้าที่คริสต์ศาสนาจะเข้ามามีบทบาทเหนืออาณาจักรโรมัน ในยุคที่เหล่าเทพเจ้ายังครองความยิ่งใหญ่ ชาวบ้านอุทิศวันนี้ถวายสุริยเทพ คำว่า Sunday ในภาษาอังกฤษ รวมทั้ง Sonntag ในภาษาเยอรมัน ยังคงรักษาชื่อดั้งเดิมของภาษาละตินไว้ได้เป็นอย่างดี เพราะมาจากคำว่า dies solis หรือวันของพระอาทิตย์ วันนี้ถือเป็นวันหยุดงานของชาวโรมัน

ถึงแม้ว่าปฏิทินสากลจะนับวันอาทิตย์เป็นวันเริ่มต้นของสัปดาห์ บางแห่งกลับถือกันว่าเป็นวันสุดท้าย ในช่วงต้นคริสต์ศาสนา วันอาทิตย์เริ่มเข้ามาแทนที่วันสะบาโตของชาวยิว (ดูวันเสาร์) และถือเป็นวันระลึกถึงการฟื้นคืนชีพอีกครั้งของพระเยซู (วันอาทิตย์อีสเตอร์ – Dimanche de Pâques) พวกพ่อมดหมอผีหมดลันท์ยุคเดส ปิศาจไม่อาจสำแดงอำนาจและประกอบกิจการร้าย ๆ กับชาวบ้านได้ ในปี ค.ศ. ๓๒๑ จักรพรรดิคอนสแตนตินที่หนึ่งซึ่งเป็นนักปฏิรูปศาสนาคริสต์ได้นำแนวคิดเรื่องการให้วันอาทิตย์หรือวันของพระผู้เป็นเจ้าเป็นวันหยุดพักผ่อนจากกิจการงานเข้ามาใช้ แต่ไม่ได้เคร่งครัดมากมายเท่ากับวันสะบาโตของชาวยิว ต่อมาภายหลัง ในปี ค.ศ. ๑๒๑๕ ได้มีการออกกฎหมายให้พิธีมิสซาวันอาทิตย์เป็นข้อบังคับถือปฏิบัติสืบมาความจริงแล้ว การที่เลือกวันอาทิตย์เป็นวันหยุดนั้นนับว่าเป็นกุศโลบายที่แยบยลอย่างยิ่งในการกำจัดความเชื่อ นอกรีต เพราะจักรพรรดิคอนสแตนตินต้องการกลืนลัทธิโซโรแอสเตอร์จากเปอร์เซียหรือลัทธิบูชาพระอาทิตย์ (เทพมิทรา – Mitra) ซึ่งยังคงแพร่หลายในหมู่ชาวโรมัน

Le dimanche เป็นวันหนึ่งของสัปดาห์ แต่กลับใช้ตรงข้ามกับ les jours de la semaine และ en semaine – Les magasins n'ouvrent que les jours de la semaine, mais ils ferment le dimanche. หรือ En semaine, je travaille. Le dimanche, je me repose. วันอาทิตย์เป็นวันหยุด

งาน (jour férié) ตามความเชื่อทางศาสนา จะไม่มีการประกอบกิจกรรมใด ๆ (ยกเว้นบางกรณี) ถือเป็น le jour chômé ตรงข้ามกับ les jours ouvrables นำเสียดายที่ “ทุกวันมิใช่วันอาทิตย์” – Ce n'est pas tous les jours dimanche : on ne peut pas toujours s'amuser ou ne rien faire. คอยช่วยเตือนสติว่าไม่อาจเอาแต่สนุกสนานโดยไม่ทำอะไรได้ตลอดเวลา สิ่งที่เกิดขึ้นในวันอาทิตย์มีลักษณะพิเศษ être endimanché หมายถึงแต่งตัวพิถีพิถัน (กว่าวันอื่น เพราะต้องไปประกอบพิธีมิสซายังโบสถ์) เมื่อ du dimanche ขยายสิ่งของ จะมีความหมายในเชิงบวก les habits, le costume du dimanche (s'endimancher) หมายถึงเครื่องแต่งกายชุดเก่ง แต่เมื่อขยายคน กลับให้ความหมายไม่ค่อยดีนัก หมายถึงมือสมัครเล่น ไร้ประสบการณ์ เนื่องจากวันอาทิตย์เป็นวันหยุดพักผ่อน ดังนั้นคนที่ประกอบกิจกรรมในวันนี้ จึงถือว่าไม่ใช่พวกมืออาชีพ แฝงความรู้สึกดูถูกดูแคลนเวลาขับขี่ยานยนต์จึงพึงควรระวัง un chauffeur du dimanche ซึ่งขับซัดได้แย่มาก

ดวงตะวันมีคุณอนันต์ต่อมวลมนุษยชาติ เป็นดวงตราแห่งทิว (l'astre du jour) ให้แสงสว่างและความอบอุ่นกับสรรพสิ่งมีชีวิตถ้วนหน้าอย่างเท่าเทียมกัน (Sol lucet omnibus) ตำนานสุริยเทพจึงมีปรากฏในทุกอารยธรรม สุริยเทพดั้งเดิมของชาวกรีกนั้นมีนามว่าฮีลิออส (Helios หรือ Hélios) ต่อมาเทพอพอลโลเข้ามารับบทบาทเป็นผู้ขับเคลื่อนนราชนครแห่งทินกร ความจริงแล้วชาวโรมันเองก็มีสุริยเทพเป็นของตัวเองซึ่งมีนามว่าซอล (Sol) ซึ่งให้กำเนิดคำว่า (soleil “พระอาทิตย์” ในภาษาฝรั่งเศส) เป็นต้นกำเนิดของการเรียกชื่อวันอาทิตย์ตามแบบดั้งเดิม ภายหลังเมื่อเทพฮีลิออสและเทพอพอลโลของชาวกรีกเดินทางเข้ามา เทพซอลจึงค่อย ๆ ถูกกลืนเลือนจนหายไป ในที่สุด

ในตำนานเทพเจ้าของเกือบทุกท้องถิ่น เทพเจ้าประจำดวงอาทิตย์มักเป็นบุรุษเพศ แสดงถึงความร้อน

แรงและความเข้มแข็ง ตรงข้ามกับพระจันทร์ซึ่งมักเป็น
อิตถีเพศ แสดงถึงความนุ่มนวลอ่อนโยน แต่เทพแห่ง
ดวงตะวันของชาวสแกนดิเนเวียกลับมิได้เป็นบุรุษเพศ
เนกเช่นของชาวกรีกหรือชาวโรมัน หากแต่เป็นหญิงสาว
สามัญธรรมดานางหนึ่งนามว่าซอล (Sol) ที่ได้รับ
เกียรติขับเลื่อนราชมรรคาแห่งดวงตะวัน ความจริงแล้ว
เทพนิยายไวคิงมิได้ให้ความสำคัญกับสุริยเทพเท่าใด
นัก แต่ที่ได้รับเกียรติมาเป็นเทพประจำวันนี้ เพราะชาว
ไวคิงลอกเลียนการเรียกชื่อวันตามแบบฉบับชาวโรมัน

วันจันทร์

Ça va comme un lundi.

วันจันทร์อุทิศถวายดวงจันทร์ดาวบริวารของโลก
สว่างสุกใสส่องแสงนวลเย็นตา เป็นดาราดวงใหญ่ยาม
ราตรี วันจันทร์จัดเป็นวันลำดับที่สองของสัปดาห์ แต่
เป็นวันแรกของการทำงาน ทำให้วันนี้เป็นวันที่คน
ส่วนใหญ่ซิงซัง ไม่อยากนึกถึง แม้แต่เด็กนักเรียนตัว
น้อย ๆ ที่ส่งเสียงร้องกระจองอแง ไม่อยากตื่นเช้าไป
โรงเรียน อย่างไรก็ตาม วันจันทร์ในปฏิทินของชาว
คริสต์ศาสนิกชนก็มีพิมพ์สีแดงซึ่งแสดงถึงวันหยุดทาง
ศาสนาด้วยเหมือนกันซึ่งก็ได้แก่วันจันทร์อีสเตอร์
(Lundi de Pâques - Easter) และวันจันทร์เพนเทอ
โคสต์ (Lundi de Pentecôte - Pentecost)

วันจันทร์ของภาษาละตินชั้นสูงคือ lunae dies
แต่คำว่า lundi ในภาษาฝรั่งเศสมาจาก lunis dies
ซึ่งเป็นภาษาละตินแบบชาวบ้าน และมีรูป lunsdi ใน
ภาษาฝรั่งเศสเก่า ภาษาอิตาเลียนใช้คำว่า lunedì ซึ่ง
ใกล้เคียงกับภาษาฝรั่งเศส ส่วนภาษาสเปนใช้คำว่า
lunes ซึ่งไม่มีหน่วยคำที่บอกความหมายของวัน
ต่อท้าย

พระจันทร์ (La Lune) เป็นดวงดาวแห่งราตรี
กาล (l'astre de la nuit) คำคุณศัพท์ก็คือ lunaire
(เกี่ยวกับดวงจันทร์) ส่วนคำนาม lunaison หมายถึง
ระยะเวลาหนึ่ง “เดือน” ซึ่งกินเวลาโดยเฉลี่ยนาน ๒๙
วัน ๑๒ ชั่วโมง ๔๔ นาที และ ๒ วินาที ภาษาฝรั่งเศส

มีสำนวนมากมายเกี่ยวกับพระจันทร์ ตัวอย่างเช่น
vieilles lunes, lunes d'autrefois ซึ่ง lunes เป็น
รูปพหูพจน์ หมายถึงกาลครั้งก่อนนานมาแล้ว โบราณ
คร่ำครี โดยมากแล้วสำนวนเกี่ยวกับพระจันทร์มัก
สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของพระจันทร์ที่มีผลต่อจิตใจ
มนุษย์ ตัวอย่างเช่น คำคุณศัพท์ luné ในสำนวน bien
luné mal luné หรือ être dans la bonne lune
และ être dans la mauvaise lune อารมณ์ดีหรือ
อารมณ์เสีย ส่วน être dans la lune มีความหมาย
ว่า “ใจลอย เหม่อ” ตรงกันข้ามก็คือ tomber de la
lune “ตกจากดวงจันทร์” ซึ่งหมายถึงตื่นจากฝันหวาน
เนื่องจากพระจันทร์เปลี่ยนแปลงรูปร่างอยู่เสมอ ทำให้
เกิดสำนวนเปรียบเทียบความไม่แน่นอนว่า changeant
comme la lune “ผันผวนประหนึ่งดวงจันทร์” หรือ
คำคุณศัพท์ lunatique แสดงถึงอารมณ์แปรปรวน
เอาแน่เอานอนไม่ได้ สำนวน être de Lunel หรือ
avoir une chambre à Lunel ก็เกิดจากการเล่นคำ
ซึ่งมีเสียงคล้องจองกัน ได้แก่คำว่า lune และเมือง
Lunel ซึ่งตั้งอยู่ทางใต้ของประเทศฝรั่งเศส ทั้งสอง
สำนวนแปลตามอักษรได้ว่ามาจากเมืองลูแนลหรือมี
ห้องนอนอยู่ที่เมืองลูแนล แต่ความหมายที่แท้จริงก็คือ
บ้าหรือสติฟั่นเฟือน สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของชาว
บ้านเกี่ยวกับอิทธิพลของพระจันทร์ที่มีต่อจิตใจมนุษย์
พระจันทร์เป็นสัญลักษณ์ของความสูงส่งเกินเอื้อม
ไขว่คว้าได้ ในความหมายของกระต่ายหมายจันทร์
prendre (attraper) la lune avec les dents “ทำ
ในสิ่งที่เป็นไปไม่ได้” สำนวนนี้มาจากกิริยาของสุนัขซึ่ง
ชอบเห่าหอนและพยายามกระโดดไล่จับพระจันทร์ และ
การเห่าพระจันทร์ aboyer à la lune มีความหมาย
ว่า “โง่งง” สำนวนเปรียบเทียบหยาบ ๆ ก็คือ con
comme la lune สัญญาหรือร้องขอเดือน promettre
(demander) la lune เทียบได้กับขอดาวขอเดือนซึ่ง
หมายถึงสัญญาที่จะให้หรือขอในสิ่งที่เป็นไปไม่ได้
นอกจากนั้นแล้วยังมีสำนวน poltron comme la
lune “ขี้ลาดเหมือนดวงจันทร์” ซึ่งหลบซ่อนหลังก้อน

เมฆเสมือนหนึ่งหาวดกลัว และ faire un trou à la lune หมายถึงล้มละลาย วันจันทร์เป็นวันเริ่มต้นสัปดาห์ใหม่ของการทำงาน ทำให้ต้องตื่นนอนตั้งแต่เช้าตรู่ ไม่ค่อยเป็นที่น่าพิสมัยของคนทั่วไปเท่าใดนัก เกิดเป็นสำนวน Ça va comme un lundi. หมายถึงรู้สึกไม่ค่อยดีนัก สำนวนเกี่ยวกับพระจันทร์ส่วนใหญ่มักมีนัยเป็นลบในภาษาฝรั่งเศส แต่มีอยู่สำนวนหนึ่งซึ่งแสดงถึงความสุข สำนวนนั้นก็คือ lune de miel หรือน้ำผึ้งพระจันทร์ แต่สำนวนนี้ถ่ายมาจาก honeymoon ในภาษาอังกฤษ

ภาษาอังกฤษใช้คำเรียกวันจันทร์ที่มีความหมายเดียวกัน คำว่า Monday มาจาก monandaeg ในภาษาแองโกล-แซกซอน หมายถึง “วันของพระจันทร์” และภาษาเยอรมันใช้คำว่า Montag คำว่า moon ในภาษาอังกฤษและภาษาตะวันตกอีกหลาย ๆ ภาษามีรากคำมาจาก me ซึ่งหมายถึงการวัด และยังแตกแยกเป็นคำอื่น ๆ อีกมากมาย อย่างเช่น metron ในภาษากรีก หรือ meter และ measure ในภาษาอังกฤษ mesure ในภาษาฝรั่งเศส แสดงให้เห็นว่าดาวเคราะห์ดวงเล็ก ๆ ซึ่งเป็นบริวารของโลกดวงนี้เป็นเครื่องมือจัดระบบสากลชิ้นแรก คงจะเห็นได้จากการที่พิธีกรรมทางศาสนาและความเชื่อถือต่าง ๆ โดยมากยึดปฏิบัติแบบจันทร์คติหรือยึดวัฏจักรดวงจันทร์เป็นหลัก

สำนวนภาษาอังกฤษ Black Monday หมายถึงวัน Easter Monday ซึ่งตรงกับวันที่ ๑๔ เมษายน ค.ศ. ๑๓๖๐ ถือว่าเป็นวันเลวร้ายที่สุดวันหนึ่งในหน้าประวัติศาสตร์การสู้รบของชาวอังกฤษ กองทัพของพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่สาม ทำการปิดล้อมกรุงปารีส แต่ต้องพบกับความหนาวเหน็บและอดอยากจนทหารล้มตายเป็นจำนวนมาก สำหรับสำนวน Blue Monday เป็นการเริ่มต้นทำงานในสัปดาห์ด้วยความรู้สึกหดหู แต่ดั้งเดิมทางศาสนจักรสวมเสื้อคลุมสีฟ้าซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการสำนึกบาปในวันจันทร์ก่อนหน้าฤดูถือศีลตลอด

พระจันทร์แสดงถึงความโรแมนติก หนุ่มสาวมักนัดแนะมาพบปะกันภายใต้แสงโสม ในหลาย ๆ

ท้องถิ่นพระจันทร์ถือเป็นสิ่งลึกลับและมีอิทธิพลต่อจิตใจมนุษย์ในหลาย ๆ ด้าน คนฝรั่งเศสเรียกอาการใจลอยหรือฝันหวานว่า “อยู่ในดวงจันทร์” หรือ dans la lune และสำนวนภาษาอังกฤษคือ moonstruck นอกจากนั้นแล้วยังเป็นเรื่องแปลกอย่างยิ่งที่วงจรของพระจันทร์ตรงกับวงจรประจำเดือนของสตรี เพราะระยะเวลาที่พระจันทร์โคจรถูกกลับมาสู่ตำแหน่งเดิมใช้เวลานานยี่สิบแปดวัน

พระอาทิตย์แสดงถึงความร้อนแรงฉายแสงเจิดจรัสในยามกลางวัน สื่อถึงความแข็งแกร่งหรือความเป็นบุรุษเพศ ในขณะที่ครีมีจันทร์นุ่มนวลเยือกเย็นฉายแววอ่อนโยนในยามค่ำคืน มักสื่อถึงความเป็นอัตถิพิศ ดังนั้นเทพแห่งดวงจันทร์จึงมักเป็นสตรี ในเทพนิยายกรีกและโรมันก็เช่นกัน พระจันทร์หรือจันทราเทวีซีเลนีของชาวกรีกหรือเทพีลูนาของชาวโรมัน ต่อมาภายหลังเกิดความสับสนและกลายเป็นเทพีอาร์ทีมิสของชาวกรีกและเทพีไดอานาของชาวโรมัน และยังนำเอาเทพีเฮกาทีซึ่งเป็นเทพีแห่งความมืดและไสยเวทเข้ามาปะปนด้วย แต่ตามตำนานเทพเจ้าไวคิงนั้น พระจันทร์มิได้เป็นสตรีพิศ หากเป็นบุรุษและยังเป็นมานพน้อยธรรมดาสามัญนามว่ามานี (Mani) ซึ่งไม่ค่อยมีบทบาทสำคัญอะไร

วันอังคาร

Ce n'est pas mardi gras aujourd'hui.

ชาวโรมันอุทิศวันที่สามของสัปดาห์ถวายเทพมาร์ส (Mars) คำว่า mardi ในภาษาฝรั่งเศส (รูปคำในภาษาฝรั่งเศสเก่าคือ marsdi) มาจากคำในภาษาละตินคือ martis dies หมายถึงวันของเทพมาร์ส เทพเจ้าแห่งการสงคราม จึงไม่ใช่เรื่องน่าแปลกใจที่ชาวยุโรปในบางประเทศเชื่อกันว่าวันอังคารเป็นวันฤกษ์งามยามดีที่จะกระทำศึกสงคราม สำหรับภาษาอื่น ๆ ที่ได้รับมรดกจากภาษาละตินก็ใช้ชื่อเทพเจ้ามาร์สเป็นชื่อวันด้วยเช่นเดียวกัน ภาษาอิตาลีใช้คำว่า martedì ภาษาสเปนคือคำว่า martes ชาวโรมันให้ความเคารพ

นับถือเทพแห่งสงครามเป็นอันมาก ทั้งนี้เพราะถือว่าเป็นบิดาของคูแผลรเมสและโรมุลสผู้ก่อตั้งกรุงโรม เทพมาร์สดั้งเดิมก่อนที่จะกลืนเข้ากับเทพอาร์สของชาวกรีกนั้นเป็นเทพเจ้าแห่งสงครามซึ่งคอยทำหน้าที่ปกป้องรักษาชาวบ้านให้รอดพ้นจากอริราชศัตรูผู้รุกราน และที่สำคัญยิ่งยังเป็นเทพเจ้าแห่งการเกษตรกรรม ชาวนาชาวไร่มักสวดมนต์อ่อนน้อมให้เทพเจ้าองค์นี้ประทานความอุดมสมบูรณ์ให้แก่ผืนดิน สัตว์ประจำตัวของเทพมาร์สขนานแท้แต่ดั้งเดิมของชาวโรมันคือหมาป่าและวัวไถนา หลังจากที่มิซัยชนะเหนืออาณาจักรคาร์เธจในปี ๑๔๖ ก่อนคริสต์ศักราช ชาวโรมันนำอารยธรรมต่าง ๆ ที่ยึดจากฝ่ายศัตรูมาได้มาเป็น การเช่นสังเวทย์เทพมาร์สตามธรรมเนียมปฏิบัติ การทำศึกสงครามตลอดเวลาของชาวโรมันทำให้ความเป็นเทพแห่งสงครามของเทพมาร์สโดดเด่นขึ้นตามลำดับ กลบรัศมีอีกซีกหนึ่งของความเป็นเทพแห่งการเกษตรกรรมจนเกือบหมด อุปนิสัยที่แท้จริงของชาวโรมันเป็นอย่างไรก็ได้จากเทพเจ้า

คำว่า Tuesday ในภาษาอังกฤษก็ได้รับชื่อมาจากเทพเจ้าแห่งสงครามจากการเทียบเคียงกับเทพเจ้าของชาวโรมัน แต่เป็นเทวดาของชาวไวกิงนามว่า Tiu หรือ Tyr ดังจะเห็นได้ชัดจากภาษาอังกฤษโบราณซึ่งเขียนเป็น Tyrstday หรือวันของเทพทีร์ ก่อนที่จะวิวัฒนาการจนกลายเป็นรูปแบบที่พบเห็นในปัจจุบัน ภาษาสวีดิชใช้คำว่า tisdag และภาษาดัตช์ใช้คำว่า Tirsday แต่ในภาษาเยอรมันซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มภาษาทิวทอนิกเหมือนกันกลับเรียกวันนี้ว่า Dienstag ซึ่งหมายถึงวันประชุม

ตามความเชื่อในศาสนาคริสต์นั้น วันอังคารถือว่าเป็นมงคล เพราะในวันที่สามหลังจากการสร้างโลก “พระผู้เป็นเจ้าทรงเห็นว่าทุกอย่างดีแล้ว” ส่วนวันเกี่ยวกับวันอังคารในภาษาฝรั่งเศสมีไม่มากนัก Ce n'est pas mardi gras aujourd'hui. ใช้กล่าวหากางผู้ที่แต่งกายแปลกประหลาดน่าขัน (ราวกับจะไปร่วมงานคาร์naval) วัน Mardi Gras หรือ Shrove

Tuesday เป็นวันสุดท้ายของคาร์navalหรือเป็นวันก่อนเริ่มต้นฤดูถือศีลอด (carême) มืงานเฉลิมฉลองยิ่งใหญ่

วันพุธ

*Mercredi est rarement nuageux
Car ce jour la lumière vient de Dieu.*

วันพุธนับเป็นวันที่สี่ของสัปดาห์ ชาวโรมันอุทิศวันนี้ถวายเทพเมอร์คิวรี (Mercury หรือ Mercure ในภาษาฝรั่งเศส) ภาษาละตินใช้คำว่า mercuri dies (วันของเทพเมอร์คิวรี) ภาษาตะวันตกอื่น ๆ ที่มาจากภาษาละตินก็ใช้คำที่มีความหมายเดียวกัน เพียงแตมีรูปสะกดและการเปล่งเสียงอาจแตกต่างกันไปบ้างเล็กน้อยตามวิวัฒนาการของภาษา ภาษาฝรั่งเศสใช้คำว่า mercredi (ภาษาฝรั่งเศสเก่าคือ mercredidi) ภาษาสเปนคือ miércoles ภาษาอิตาลีใช้ mercoledi เนื่องจากเทพเมอร์คิวรีเป็นเทพเจ้าแห่งการเดินทาง ดังนั้นชาวโรมันจึงเชื่อกันว่าวันพุธเป็นวันมงคลเหมาะแก่การเดินทาง เมื่อศาสนาคริสต์เข้ามาแทนที่ความเลื่อมใสศรัทธาเทพเจ้าเก่า ๆ ก็มีความเชื่อกันว่าวันพุธมักมีแสงแดดเสมอ ท้องฟ้ามีสีสวยสดใสไม่ครึ้มเทา เพราะพระผู้เป็นเจ้าสร้างแสงสว่างในวันนี้

ส่วนคำว่า Wednesday ในภาษาอังกฤษมีที่มาแตกต่างออกไป ชาวแองโกล-แซกซอนใช้ชื่อเทพเจ้าตามความเชื่อในวัฒนธรรมของตนโดยอาศัยเทียบเคียงกับเทพเจ้าของชาวโรมัน และเทพเจ้าประจำวันพุธคือจอมเทพโอดิน (Odin ในภาษาโบราณของประเทศทางยุโรปเหนือเขียนเป็น Oðinn ภาษาแองโกล-แซกซอนคือ Woden และ Wodan หรือ Woutan ในภาษาเยอรมันสูงเก่า) ในกลุ่มภาษาทิวทอนิกมักเรียกว่า Wodan หรือ Wotan อันเป็นที่มาของคำว่า Wednesday หรือวันของเทพโอดิน ส่วนคำว่า Odin นั้นมาจากกริยารูปอดีตกาลของ Vada หมายถึงเดิน เนื่องจากเทพเจ้าองค์นี้มักเดินทางร่อนเร่พเนจรรอนแรมไปทั่วทุกหนแห่งเพื่อสละแสงหาปรัชญาคำรู้ ทั้งภาษาสวีดิชและ

ภาษาดัตช์เรียกชื่อวันนี้ว่า Onsdag ในขณะที่ภาษาเยอรมันใช้คำที่ไม่ได้มีรากศัพท์มาจากนามของเทพเจ้าองค์ใดทั้งสิ้น เพราะใช้คำว่า Mittwoch ซึ่งหมายถึงกลางสัปดาห์

ทั้งเทพเมอร์คิวรีและเทพโอดินมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในเทพนิยาย แม้ว่าเทพเมอร์คิวรีมิใช่เจ้าแห่งสวรรค์ แต่ก็จัดว่าเป็นเทพบุตรองค์สำคัญซึ่งชาวโรมันให้ความเคารพนับถืออย่างมาก ปรากฏในการผจญภัยหลายต่อหลายตอน ส่วนเทพโอดินของชาวสแกนดิเนเวียเป็นถึงมหาเทพ มีชีวิตการผจญภัยตื่นเต้นน่าติดตามและยังแฝงไว้ด้วยปรัชญาลึกซึ้งของการดำรงชีวิต

วันพฤหัสบดี

La semaine de quatre jeudis

วันพฤหัสบดีจัดเรียงเป็นวันอันดับที่ห้าของสัปดาห์ ปฏิทินของชาวโรมันเรียกชื่อว่า jovis dies หรือวันของเทพ Jove ซึ่งก็คือเทพจูปีเตอร์นั่นเอง ภาษาที่แตกแขนงและสืบทอดมาจากภาษาละตินก็จะมีชื่อเรียกวันนี้คล้ายคลึงกัน ในภาษาฝรั่งเศสใช้คำว่า jeudi (ภาษาฝรั่งเศสเก่าคือ jousdi) ภาษาสเปนคือ jueves และภาษาอิตาลีคือ giovedì ความจริงแล้วปฏิทินโรมันอุทิศวันพระจันทร์เต็มดวงหรือวันเพ็ญของทุกเดือนแด่จูปีเตอร์จอมราชันย์ซึ่งเป็นเทพแห่งแสงสว่าง เนื่องจากวันขึ้นสืบทอดมาเป็นวันที่แสงสว่างไม่ห่างหายจากท้องฟ้า เวลากลางวันมีแสงอาทิตย์ช่วยขจัดความมืด ส่วนเวลากลางคืนเป็นแสงจันทร์ส่องสว่าง นักบวชประกอบพิธีสังเวยลูกแพะสีขาวในเทพกาล feriae Jovis (A. GRENIER, ๑๙๔๘, หน้า ๓๗)

ในภาษาอังกฤษ คำว่า Thursday แปลตามอักษรหมายถึงวันของเทพธอร์ (Thor) เพราะวันนี้อุทิศแด่เทพแห่งสายฟ้าซึ่งเป็นเทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่องค์หนึ่งในตำนานการผจญภัยอันน่าตื่นเต้นเร้าใจของชนชาติในดินแดนแถบสแกนดิเนเวีย ในภาษาดัตช์และภาษาสวีดิชใช้คำว่า Torsdag และภาษาเยอรมัน

เรียกว่า Donnerstag หรือวันแห่งสายฟ้า และ Donner ก็หมายถึงเทพธอร์ เมื่อชาวไวกิงนำเอาเทพเจ้าในสรวงสวรรค์ตามความเชื่อของตนมาเทียบเคียงกับเทพเจ้าโรมัน ชาวยุโรปแถบเหนือดึงเอาเทพธอร์มาเทียบเท่ากับจอมเทพจูปีเตอร์ เทพเจ้าทั้งสององค์มีเอกลักษณ์เหมือนกันคือ เป็นเทพเจ้าแห่งสายฟ้า ดลบันดาลให้เกิดฟ้าร้องและฟ้าผ่า รวมถึงคุณสมบัติที่สำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งก็คือเป็นเทพเจ้าผู้พิชิตเหล่ายักษ์อสูร

ในศาสนาคริสต์ วันพฤหัสบดีมีความสำคัญไม่น้อย Jeudi Saint หรือ Maundy Thursday และ Holy Thursday หมายถึงวันก่อน Vendredi Saint (Good Friday) วันพฤหัสบดีศักดิ์สิทธิ์ระลึกถึงวันที่พระเยซูเสวยพระกระยาหารมื้อสุดท้ายกับเหล่าสาวก (The Day of the Last Super – La Cène ในภาษาฝรั่งเศสซึ่งมาจากภาษาละติน cena หรืออาหารมื้อเย็น) ก่อนที่จะถูกสาวกทรยศและทหารโรมันจับไปตรึงไม้กางเขนในวันต่อมา วันที่พระเยซูขึ้นสวรรค์ (Ascension – สี่สิบวันหลังจากวันอีสเตอร์) ก็กำหนดให้ตรงกับวันพฤหัสบดีเสมอ ส่วนวันขอบคุณพระเจ้าของชาวอเมริกัน (Thanksgiving Day) ก็จัดเฉลิมฉลองในวันพฤหัสบดีที่สี่ของเดือนพฤศจิกายน

ภาษาฝรั่งเศสมีสำนวนเกี่ยวกับวันพฤหัสบดีอยู่สำนวนหนึ่งคือ la semaine des quatre jeudis แปลตามอักษรก็คือสัปดาห์ที่มีวันพฤหัสบดีสี่วัน หมายถึงไม่เคยเลย (jamais) ในสมัยก่อน เด็กนักเรียนหยุดเรียนวันพฤหัสบดีและวันอาทิตย์ ก่อนที่จะเปลี่ยนมาหยุดเรียนวันพุธและวันอาทิตย์ สำนวนนี้จึงหมายถึงสัปดาห์ซึ่งมีวันหยุดตามเทศกาลหลายวันรวมทั้งวันพฤหัสบดีซึ่งเป็นวันหยุดประจำอยู่แล้ว ทำให้เหลือวันทำงานเพียงไม่กี่วัน ซึ่งเป็นไปไม่ได้หรือไม่เคยมี

บางแคว้นแถบภาคกลางของประเทศฝรั่งเศส มักหลีกเลี่ยงการจัดพิธีแต่งงานในวันพฤหัสบดีเป็นอย่างมาก เพราะเชื่อกันว่าผู้เป็นเจ้าบ่าวจะมีเชาอกบนศีรษะ ชีวิตสมรสจะมีปัญหา เมื่อที่สามเข้ามาแทรกแซง

ชีวิตคู่ เกิดเป็นสำนวนเรียกผู้ชายซึ่งภรรยาแอบไปคบชู้ผู้ชายว่า Jean-Jeudi (E. MOZZANI, 1995, หน้า 920)

วันศุกร์

Tel qui rit vendredi dimanche pleurera.

ชาวยุโรปอุทิศวันนี้ถวายเทพีวีนัส (Venus หรือ Vénus ในภาษาฝรั่งเศส) เทพีแห่งความงามและความรัก ภาษาละตินเรียกชื่อวันนี้ว่า veneris dies (วันของเทพีวีนัส) ในกลุ่มภาษาโรมันเนสซึ่งสืบทอดมาจากภาษาละตินยังคงรักษาความหมายดั้งเดิมอยู่ แม้จะมีการออกเสียงหรือรูปเขียนแตกต่างกันไป ภาษาฝรั่งเศสใช้คำว่า vendredi (ภาษาฝรั่งเศสเก่า vendresdi) ภาษาอิตาลี venedi ภาษาสเปน viernes ดาวศุกร์มีความสุกใสสว่างเจิดจรัสอย่างมาก คนโบราณเลือกนามได้เหมาะสมกับความสวยงามของดวงดาว นามของเทพีแห่งความโลภมาใช้เรียกขาน นอกจากนี้จะเรียกกันอย่างเป็นทางการว่า Vénus แล้ว ดาวสุกใสดวงนี้ยังมีอีกหลายชื่อ ในภาษาฝรั่งเศสจะเรียกดาวพระศุกร์ว่า étoile du berger หรือดาวของคนเลี้ยงแกะ เพราะคนเลี้ยงแกะซึ่งต้อนฝูงสัตว์ไปเล็มหญ้าตามภูเขาอาศัยดูเวลา ส่วนดาวพระศุกร์เหนือฟากฟ้ามีทิศทางทิศตะวันออกของยามราตรีและสว่างสุกใสกว่าดาวใดมีชื่อเรียกว่า étoile du soir ซึ่งตรงกับดาวประจำเมืองในภาษาไทย และที่สว่างเจิดจรัสทางทิศตะวันตกยามรุ่งสางมีชื่อเรียกว่า étoile du matin ซึ่งตรงกับดาวรุ่งหรือดาวประกายพรึกของคนไทย

ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Friday ภาษาเอกโกโลแซกซอนคือ frigedaeg ซึ่งมาจาก Fria ของภาษาทิวทอนิกสูงโบราณ และ daeg (วัน) ของภาษาอังกฤษโบราณ ต่อมาได้วิวัฒนาการทางเสียงจนกลายมาเป็น day ชื่อของวันศุกร์ในภาษาอังกฤษก็มีประวัติความเป็นมาเช่นเดียวกับวันอื่น ๆ ซึ่งไม่ได้มาจากดาวศุกร์ แต่เป็นนามของเทพของประเทศในยุโรปทางเหนือเทพเจ้าซึ่งนำมาเทียบเคียงและให้กำเนิดชื่อวันศุกร์ใน

ภาษายุโรปทางเหนือหลาย ๆ ภาษา ก็คือเทพีเฟรยา (Freya หรือ Frijja) ซึ่งเป็นเทพีแห่งความรักเช่นเดียวกับเทพีวีนัส ดังนั้น Friday จึงหมายถึงวันของเทพีเฟรยา เทพีองค์นี้มีเรื่องราวของความรักความเสนหา รวมถึงความอื้อฉาวไม่แพ้เทพีของชาวโรมัน บางตำรากลับเห็นว่าเป็นนามของเทพีอีกองค์หนึ่งนามว่า (Frigg) มเหสีของเทพอดิน เทพีสององค์นี้มีความคล้ายคลึงกันในหลาย ๆ ส่วน เริ่มตั้งแต่นามไปจนถึงความเจ้าชู้ ความแตกต่างเป็นเพียงรายละเอียดผิวเผินเท่านั้น ทำให้เกิดข้อสันนิษฐานว่าแต่ดั้งเดิมเทพีทั้งคู่น่าจะเป็นองค์เดียวกัน (J. VENDRYES et al., ๑๙๔๘, หน้า ๓๗๓)

ในภาษาฮิบรูของชาวยิวนั้น วันศุกร์มีชื่อว่า yom shishi หมายถึงวันที่หก (ของสัปดาห์) อย่างไรก็ตามวันนี้ไม่ได้เป็นวันที่หกของชนชาติอื่น ๆ ด้วย อย่างเช่น ในบรรดาภาษากลุ่มสลาฟซึ่งใช้กันอยู่ในแถบยุโรปตะวันออก ดังจะเห็นได้จากชื่อวันในภาษารัสเซียคำว่า paytneetza หมายถึงวันที่ห้า โดยเริ่มนับจากวันจันทร์เป็นลำดับแรก

ถึงแม้ว่าเทพีวีนัสจะเป็นถึงเทพีแห่งความรัก แต่ดูเหมือนว่าวันนี้ไม่เหมาะสมอย่างยิ่งที่จะจัดพิธีมงคลสมรส เพราะถือว่าเป็นวันอัปมงคล ชาวฝรั่งเศสเชื่อว่าจะทำให้ชีวิตสมรสไปไม่รอด และชาวอังกฤษเชื่อว่าจะทำให้สามีภรรยาเกิดเรื่องทะเลาะเบาะแว้งไม่หยุดหย่อน ผู้ชายควรงดเว้นการเกี้ยวพาราสีหญิงสาว มิฉะนั้นแล้วอาจมิได้เจอกับเนื้อคู่ตามหาทันทีแต่จริงอีกเลย บางคนยังกล่าวอีกด้วยว่าการสมรสในหมู่มาเฟียซึ่งจัดขึ้นในวันศุกร์จะทำให้การงานในอนาคตประสบแต่ความล้มเหลวและอาจถึงขั้นถูกจับกุมตัวได้ การต้องขึ้นโรงขึ้นศาลมีคดีความในวันศุกร์เป็นลงร้าย ควรหลีกเลี่ยงเป็นอย่างยิ่ง (E. MOZZA, ๑๙๙๕, หน้า ๑๓๖๔)

ชาวคริสต์ทั่วไปถือว่าวันศุกร์เป็นวันโชคร้าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งวันศุกร์ที่ ๑๓ ตามความเชื่อดั้งเดิม นั้น วันศุกร์เป็นวันที่พระเยซูคริสต์ถูกจับตรึงไม้กางเขน ซึ่งเรียกกันว่าวันศุกร์ศักดิ์สิทธิ์ (Vendredi Saint)

ในสมัยก่อนชาวคริสต์ตั้งวันรับประทานเนื้อสัตว์ (faire maigre) ในวันนี้ ในยุคกลาง ชาวบ้านยังเชื่อว่าเหตุการณ์ร้าย ๆ มากมายที่กล่าวอ้างถึงในพระคัมภีร์มักเกิดขึ้นในวันศุกร์ อย่างเช่น อัดัมและอีฟมนุษย์คู่แรกต้องถูกขับออกจากสวรรค์ นักบุญจอห์น บัปติสต์ถูกจับกุมตัว กษัตริย์เฮรูดสั่งสังหารเหล่าทหารผู้ไร้เดียงสา เหตุการณ์น้ำท่วมโลก วันตายของโมเสสและของเดวิด รวมถึงของพระแม่มารี เป็นวันที่พระผู้เป็นเจ้าทรงลงทัณฑ์ในมนุษย์ใช้ภาษาแตกต่างกัน จนไม่อาจสื่อสารกันรู้เรื่องเนื่องจากความโอหังบังอาจที่พยายามสร้างหอคอยบาเบลให้สูงเทียมฟ้าหมายทำตัวตีเสมอ นักบุญปีเตอร์ถูกจับตรึงไม้กางเขน เหตุโศกนาฏกรรมยิ่งใหญ่ของฝรั่งเศสก็เกิดขึ้นในวันศุกร์ พระเจ้าฟิลิปที่สี่สั่งให้จับกุมเหล่าอัศวินเทมพลาร์ (Templar หรือ Templier) ในวันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ปี ค.ศ. ๑๓๑๒ ก่อนที่จับตัวผู้นำมาเผาทั้งเป็น นอกจากนี้แล้วการที่วันศุกร์ถือว่าเป็นวันอัปมงคลอาจเป็นเพราะในสมัยโบราณชาวอังกฤษประหารนักโทษโดยการแขวนคอในวันศุกร์ ซึ่งเรียกกันว่า “วันของผู้ถูกแขวนคอ” (hangman’s day) หากลงมือประกอบกิจการใดในวันนี้จะไม่ประสบผลสำเร็จ บุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ อย่างเช่น นโปเลียนและวินสตัน เชอร์ชิล ก็พยายามหลีกเลี่ยงการลงนามหรือการตัดสินใจสำคัญในวันนี้ ลอร์ดไบรอนกวีอังกฤษทำลายความเชื่อโชคลางของวันศุกร์ แล่นเรือออกท่องทะเลในวันอัปมงคลนี้ ปรากฏว่าเขาต้องจมน้ำตายหลังจากนั้นไม่นาน และวันอันน่าเศร้านี้ก็เผชิญตรงกับวันศุกร์

วันศุกร์ของชาวสแกนดิเนเวียก็มีชื่อเสียงในเรื่องความอัปมงคลไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน เล่าขานกันว่าชาวคริสต์ยุคแรก ๆ ที่เดินทางเข้ามาในดินแดนอันห่างไกลแถบนี้เชื่อว่าเทวีฟรีกัมเหสีแห่งจอมเทพโอดินเป็นแม่มดร้ายและหลบหนีไปอยู่บนยอดเขา เมื่อถึงวันศุกร์ก็จะเรียกเหล่าแม่มดสิบเอ็ดตนและซาตานอีกหนึ่งตนมาชุมนุมสังสรรค์รวมหัวคิดแผนการร้ายกระทำการเลวทรามกลั่นแกล้งชาวบ้านในวันระหว่าง

สัปดาห์ ดังนั้นชาวบ้านเชื่อว่าวันศุกร์เป็นวันประชุมแม่มดหมอผี ในทวีปยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ที่ประเทศฝรั่งเศส กล่าวกันว่าถึงแม้เหล่าพ่อมดแม่มดหรือหมอผีไม่อาจทำคุณไสยในวันศุกร์ได้ก็ตาม แต่ปีศาจร้ายจะปรากฏตัวให้เห็นในวันศุกร์มากเป็นพิเศษ (E. MOZZONI, ๑๙๙๕, หน้า ๑๗๖๓)

วันเสาร์

La fièvre du samedi soir

วันเสาร์ถือว่าเป็นวันสุดท้ายของสัปดาห์ ภาษาละตินดั้งเดิมเรียกวันนี้ว่า dies Saturn ตั้งชื่อตามดาวเสาร์เพื่อถวายเกียรติแด่เทพเซตเทิร์น ภาษากลุ่มแองโกล-แซกซอนเรียกว่า Sater-daeg และในภาษาอังกฤษปัจจุบันใช้คำว่า Saturday โดยยังคงรักษาดั้งเดิมของภาษาละตินเอาไว้อย่างครบถ้วน นับว่าเป็นเพียงวันเดียวในภาษาอังกฤษที่ยอมใช้ชื่อเทพเจ้าโรมันแตกต่างจากวันอื่น ๆ ที่หันไปใช้ชื่อเทพเจ้าไวคิงแทบทั้งหมด อาจเป็นเพราะไม่สามารถหาเทพเจ้าเทียบเคียงได้ ในหลายภาษาซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มภาษาทิวอนิกใช้ เป็นวันของพระผู้เป็นเจ้า ประเทศสวีเดนใช้คำว่า Lördag ประเทศนอร์เวย์และประเทศเดนมาร์กเรียกว่า Lørdag

ภาษาฝรั่งเศสเรียกวันนี้แตกต่างออกไป โดยใช้คำว่า samedi ซึ่งมาจากคำว่า sabbati dies ในภาษาละตินยุคหลัง และพัฒนามาเป็น sambedi ก่อนที่จะมีรูปเขียนเช่นที่ปรากฏในปัจจุบัน คำนี้ได้รับอิทธิพลจากศาสนายิว-คริสต์ เช่นเดียวกับอีกหลาย ๆ ภาษาในกลุ่มที่มีภาษาละตินเป็นภาษาแม่ ภาษาสเปนเรียกว่า sabado และภาษาอิตาลีเรียกว่า sabato หรือแม้แต่ภาษาเยอรมันซึ่งอยู่ในกลุ่มภาษาทิวอนิกก็ยังใช้คำว่า Samstag (ซึ่งมีรูปดั้งเดิมคือ sambaz-tag)

ในพันธสัญญาฉบับเก่าของชาวยิวนั้น วันเสาร์ถือว่าเป็นวันศักดิ์สิทธิ์และเป็นวันเดียวที่มีชื่อเรียกเฉพาะ ภาษาฮีบรูเรียกว่า Sabbath ซึ่งหมายถึงพักหรือหยุด ส่วนวันอื่น ๆ อาศัยหมายเลขเป็นชื่อเรียก

ชาวอียิปต์มีความเชื่อจากกิจกรรมการงานทั้งปวงในวัน
เจ็ด โดยเริ่มต้นตั้งแต่พระอาทิตย์ตกดินของเย็นวัน
ศุกร์และสิ้นสุดเมื่อพระอาทิตย์ตกในเย็นวันเสาร์
คัมภีร์ไบเบิลบรรยายเอาไว้ว่าวันซับบัท (Sabbath)
เป็นวันที่พระผู้เป็นเจ้าทรงพักผ่อนหลังจากสร้างโลก
เสร็จสมบูรณ์ (อพยพ ๒๐ : ๑๑) และเป็นวันที่ชาวยิว
ได้รับอิสรภาพ อพยพข้ามทะเลแดงจากดินแดนอียิปต์
และใช้ชีวิตเร่ร่อนพเนจรในทะเลทรายหลังจากที่ต้อง
ตระกล่าลำบากเป็นทาสอยู่เป็นเวลานานหลายชั่วอายุ
คน นอกจากนั้นแล้วทุกเจ็ดปี ผืนดินซึ่งใช้ประโยชน์
ทางการเกษตรก็มีวันหยุดพัก (année sabbatique
หรือ sabbatical year) เพื่อปล่อยให้ผืนดินฟื้นฟู
สภาพ ในช่วงเวลานี้ไม่มีการหว่านไถไถองนา ไร่ไถ่ง
ไม่มีการตัดแต่ง ผลผลิตที่ออกเผลจากผืนดินระหว่าง
ช่วงเวลาพักฟื้นจะนำไปทำบุญทำทานแจกจ่ายผู้ยากไร้
เจ้าหน้าที่ไม่เรียกเก็บหนี้สินจากลูกหนี้ ข้าทาสบริวาร
ได้รับการปลดปล่อยให้เป็นอิสระ ธรรมเนียมการ
หยุดพักนี้ยังพบเห็นได้ในแวดวงการศึกษาศาสนา อาจารย์
มหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษาต่าง ๆ มีสิทธิขอลา
ปลดการสอนเพื่อเขียนผลงานทางวิชาการหรือทำวิจัย
เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ช่วงเวลาหยุดพักจะยาวนานเท่าใด
ขึ้นอยู่กับกฎระเบียบของแต่ละแห่ง ประเทศฝรั่งเศส
อนุมัติให้อาจารย์มหาวิทยาลัยลา ปลอดการสอนหนึ่ง
ภาคการศึกษา (Y.D. PAPIN, ๑๙๘๙, หน้า ๑๖๔)
และไม่จำเป็นต้องเป็นทุกเจ็ดปี บางแห่งยังได้รับเดือน
บางแห่งก็ไม่ได้ รับ กระนั้นก็ตาม ในพระคัมภีร์เขียน
บัญญัติเอาไว้อย่างชัดเจนว่า “ไม่ควรปล่อยให้ทาสไป
มือเปล่า” (J.C. BOLOGNE, ๑๙๙๔, หน้า ๒๑๕)
การหยุดพักผ่อนวันซับบัทเริ่มต้นครั้งแรกในยุคของ
โมเสสตามบัญญัติของพระผู้เป็นเจ้า (อพยพ ๒๓ : ๙)
นอกจากสมมติฐานจากความเชื่อทางศาสนาแล้ว ยังมี
ผู้ตั้งข้อสังเกตว่าการหยุดพักผ่อนในวันที่เจ็ดนั้นน่าจะ
เกิดขึ้นในสมัยที่ชาวยิวถูกจับเป็นทาสที่บาบิโลน และ
คำว่า shabbat ก็มาจากคำว่า sabattu ในภาษาของ
ชาวบาบิโลเนียนซึ่งหยุดกิจกรรมบางอย่างทุกวันที่เจ็ด
สิบสี่ ยี่สิบเอ็ด และยี่สิบเก้าของเดือน

บางครั้งคำว่า sabbat มีความหมายในนัยลบ
หมายถึงการชุมนุมยามค่ำคืน ส่งเสียงอึกทึกคึกโครม
โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป็นการประชุมของเหล่าพอมด
แม่มดทั้งหลายซึ่งมารวมตัวกันเพื่อร้ายเวทย์มนตร์
ประกอบพิธีไสยดำ เนื่องจากพระผู้เป็นเจ้าทรงพักผ่อน
ในวันนี้ สิ่งเลวร้ายต้องรีบฉวยโอกาส ชาวบ้านในยุค
กลางมีความหวาดเกรงและเชื่อเรื่องพอมดหมอผีอย่าง
ฝังจิตฝังใจ ประกอบกับแนวคิดต่อต้านชาวยิวค่อนข้าง
แพร่หลายรุนแรง ฉะนั้นเมื่อชาวยิวเก็บเนื้อเก็บตัวไม่
ออกไปไหนมาไหนหลังพระอาทิตย์ตกดินตั้งแต่เย็น
วันศุกร์จนถึงหลังพระอาทิตย์ตกดินของเย็นวันเสาร์
เพื่อระลึกถึงการพักผ่อนของพระผู้เป็นเจ้าในวันที่เจ็ด
หลังการสร้างโลก ชาวคริสต์ในยุคกลางจึงเชื่อว่าชาว
ยิวเป็นพวกประกอบคุณไสย ชังตัวเองอยู่ในบ้านเพื่อ
ร้ายเวทย์มนตร์ดำ (Y.D. PAPIN, ๑๙๘๙, หน้า ๑๖๓)

ชาวโรมันถือว่าวันของเทพแซตเทิร์นเป็นวัน
อัปมงคล การประกอบกิจการใดมักนำไปสู่ความล้มเหลว
ไม่ควรออกทัพจับศึก ไม่ควรเดินทาง การเลือกให้
วันเสาร์เป็นวันหยุดพักผ่อนเพราะดาวเสาร์เป็นดาวที่
โคจรสูงสุดและมีอำนาจมากที่สุด (D. BOORSTIN,
๑๙๘๖, หน้า ๑๘-๑๙) ความเชื่อเกี่ยวกับพระเสาร์
ให้โทษก็มีพบเห็นในสำนวนไทย “พระศุกร์เข้าพระเสาร์
แทรก” เนื่องจากคนไทยได้รับอิทธิพลความเชื่อมาจาก
อินเดียซึ่งก็มีรากเหง้ามาจากอารยธรรมโบราณของ
อินโดยูโรเปียน

เมื่อศาสนาคริสต์เข้ามามีอิทธิพลในช่วงต้น ๆ
นั้น วันศักดิ์สิทธิ์ได้เปลี่ยนไปเป็นวันอาทิตย์แทน
เพราะเชื่อกันว่าเป็นวันแรกหรือวันสร้างโลก อย่างไร
ก็ตาม วันเสาร์ก็ยังถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับ
คริสต์ศาสนิกชน วันเสาร์ศักดิ์สิทธิ์ (Samedi Saint)
ระลึกถึงพระศพของพระเยซูซึ่งถูกฝังอยู่ในอุโมงค์รอ
วันฟื้นคืนชีพขึ้นมามีอีกครั้งหนึ่งตอนเช้าตรู่ของวันรุ่งขึ้น
ระฆังของโบสถ์ไม่ส่งเสียงดังแห่งแห่งระหว่างเวลาของการ
ไวท์ทุกข์ ผู้ใหญ่มักบอกเด็ก ๆ ขึ้นส่งสัปดาห์ระฆังเดิน
ทางไปประกอบพิธีมิสซาที่กรุงโรมโดยออกเดินทางไป

ตั้งแต่เช้าวันพฤหัสบดีศักดิ์สิทธิ์และจะกลับมาอีกทีในคืนวันเสาร์ศักดิ์สิทธิ์พร้อมกับช็อกโกแลตสำหรับแจกเด็ก ๆ (A. ROSENSTIEHL, ๑๙๘๔, หน้า ๑๗) เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองเทศกาลอีสเตอร์

ชาวคริสต์บางคนเชื่อว่าเพื่อเป็นการคารวะวันสร้างโลกของพระผู้เป็นเจ้า พระอาทิตย์มักส่องแสงวันเสาร์เสมอ แม้จะเป็นช่วงเวลาสั้น ๆ ชั่วครู่ชั่วยามก็ตาม ดังมีคำพังเพยว่า En hiver comme en été, jamais samedi n'est passé que le soleil n'y ait mis

son nez. (เหมันต์เจกเช่นคิมหันต์ ดวงตะวันไม่เคยห่างหายเลยจากวันเสาร์) ชาวบ้านในประเทศฝรั่งเศสยังเชื่อกันอย่างแพร่หลายอีกด้วยว่าการที่พระอาทิตย์ต้องส่องแสงในวันเสาร์ เพราะเป็นวันที่พระแม่มารีย์ต้องตากผ้าที่ซักเอาไว้ บางแห่งยังขยายความต่อไปว่า พระแม่ต้องตากเสื้อผ้าของพระเยซูให้น้อยให้แห้งทันสวมใส่ในวันอาทิตย์ (E. MOZZANI, ๑๙๙๕, หน้า ๑๕๘๔)

Bibliographie

- BENICHO, Hélène. (1992). *Fêtes et calendriers, les rythmes du temps*. Paris : Mercure de France.
- BLOCH, Raymond. (1990). *Les origines de Rome*. Que sais-je ? 9e Edition. Paris : Presses Universitaires de France.
- BOLOGNE, Jean Claude. (1994). *Les sept merveilles*. Le souffle des mots. Paris : Larousse.
- _____. (1999). *Dictionnaire commenté des expressions d'origine biblique, les allusions bibliques*. Le souffle des mots. Paris : Larousse.
- BOORSTIN, Daniel. (1986). *Les découvreurs*. Paris : Laffont.
- CAMUS, Pierre. (1974). *Le pas des légions*. Paris : Diffusion Frankelve.
- COUDEREC, Paul. (1986). *Le calendrier*. Que sais-je ? 6e Edition. Paris : Presses Universitaires de France.
- DAVIDSON, H.R.E. (1969). *Scandinavian Mythology*. New York : Paul Hamlyn.
- Dictionnaire illustré de la mythologie grecque et romaine*. (1962). Paris : Editions Seghers.
- DUFOUR, L. (1978). *Calendriers et croyances populaires*. Paris : Librairie d'Amérique et d'Orient.
- FRAZER, James George. (1981). *Le Rameau d'Or : le roi magicien dans la société primitive, tabou et les périls de l'âme*. Paris : Robert Laffont.
- FREMY, D. et M. (1992). *Quid*. Paris : Robert Laffont.
- GAIGNEBET, C. et al. (1979). *Le carnaval : essais de mythologie populaire*. Le regard de l'histoire. Paris : Payot.
- GOUGHENHEIM, Georges. (1968). *Les mots français dans l'histoire et dans la vie*. Tome I. 4e Edition. Paris : A. & J. Picard.
- _____. (1974). *Les mots français dans l'histoire et dans la vie*. Tome II. 3e Edition. Paris : A. & J. Picard.
- _____. (1975). *Les mots français dans l'histoire et dans la vie*. Tome III. Paris : A. & J. Picard.

- GRENIER, Albert. (1948). *Les religions étrusque et romaine*. Paris : Presses Universitaires de France.
- GRIMAL, P. et al. (1977). *Rome et nous*. Paris : A. & J. Picard.
- HAMILTON, Edith. (1978). *La mythologie, ses dieux, ses héros, ses légendes*. Verviers : Marabout Histoire.
- IMPELLUSO, Lucia. (2003). *Dieux et héros de l'Antiquité*. Paris : Hazan.
- IRWIN, Keith Gordon. (1963). *The 365 days, the story of our calendar*. New York : Thomas Y. Crowell Company.
- LAPAGNOL, Catherine. (1979). *Biographies du Père Noël*. Paris : Hachette.
- LESACHER, Alain-François. (1992). *Fêtes et traditions, leur origine au fil des mois*. Paris : Ouest-France.
- LIBRO, Aperto. (1999). *Dictionnaire commenté des expressions latines*. Le Souffle des mots. Paris : Larousse.
- MacCULLOCH, J.A. (1973). *The Celtic and Scandinavian Regions*. Connecticut : Greenwood Press.
- MOZZANI, Eloïse. (1995). *Le livre des superstitions, mythes, croyances et légendes*. Bouquins. Paris : Robert Lafont.
- PAPIN, Yves D. (1989). *Les expressions bibliques et mythologiques*. Collection le français retrouvé. Paris : Belin.
- PELT, Jean-Marie. (1988). *Fleurs, fêtes et saisons*. Paris : Fayard.
- RAT, M. (1957). *Dictionnaire des locutions françaises*. Paris : Larousse.
- ROBINSON, Herbert Spencer. et al. (1960). *Myths and Legends of all nations*. New York : Garden City.
- ROSENSTIEHL, A. (1984). *Le livre des fêtes*. Albin-Michel Jeunesse. Paris : Gallimard.
- SIKE, Yvonne de. (1994). *Fêtes et croyances populaires en Europe, au fil des saisons*. Paris : Bordas.
- TAYLOR, Duncan. (1960). *Ancient Rome*. London : Methuen Co Ltd.
- VEDRINE, Hettie Henriette. (1991). *Sortilège et magie des simples*. Paris : Editions de Vecchi S.A.
- VENDRYES, J. et al. (1948). *Les religions des Celtes, des Germains et des anciens slaves*. Paris : Presses Universitaires de France.
- WEIL, Sylvie. et al. (1981). *Trésors des expressions françaises*. Collection le français retrouvé. Paris : Berlin.

